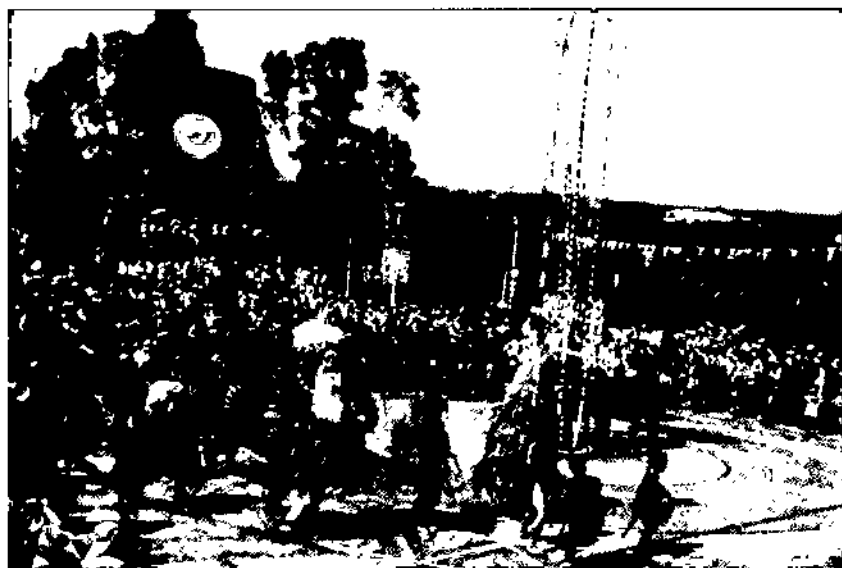

ĐẮK LẮK:

Nhiều lễ hội đặc sắc, độc đáo, còn nguyên chất dân gian

NGUYỄN VĂN SANG

Đắk Lắk là tỉnh có truyền thống văn hóa khá đa dạng của nhiều dân tộc mang đậm bản sắc riêng. Nếu đến đây vào đúng dịp lễ, Tết... du khách sẽ được tham dự những lễ hội độc đáo còn nguyên chất dân gian. Trong lễ hội, cả buôn làng cầm tay nhau nhảy múa xung quanh đồng lửa theo nhịp công, chiêng.

Lễ đâm trâu của người Bana

Lễ hội đua voi

Đua voi là một trong những nét văn hóa truyền thống của người Tây Nguyên được tổ chức vào tháng 3 dương lịch (hai năm một lần), Buôn Đôn là cái nôi của việc săn bắt và thuần dưỡng voi rừng. Vì thế, lễ hội thường được tổ chức ở Buôn Đôn.

Những đàn voi từ các buôn xa, gần kéo về dự hội rất náo nhiệt. Sân đua là một bãi đất rộng chiều dài khoảng 400 - 500m, chiều rộng đủ cho 30 con voi đứng xếp hàng.

Đến giờ chuẩn bị vào cuộc đua, các nài voi cho voi đứng xếp hàng ngay ngắn ở điểm xuất phát. Sau một hồi tù và cất lên vang dậy cả núi rừng cũng là lúc các chú voi tiến thẳng về phía trước trong tiếng công chiêng và tiếng hò reo cổ vũ của mọi người.

Cuộc đua được tiến hành dưới sự điều khiển của các nài voi dưới nhiều hình thức thi như: Voi chạy tốc độ, voi kéo cây, voi ném gỗ, voi bơi vượt sông, voi đá bóng... Sau cuộc thi, tất cả các "vận động viên voi" đều được thưởng mía, chuối... Riêng chú voi thắng cuộc đeo một vòng nguyệt quế và được thưởng rất nhiều thức ăn ngon.

Lễ cưới cho voi của dân tộc M'Nông

Người M'Nông không thích cho voi đẻ, có lẽ vì trước đây voi con có sẵn trong rừng, chỉ cần đi săn bắt về thuần dưỡng. Cho nên việc voi đẻ và voi cái "quan hệ" với nhau có con phải kiêng cử, là vi phạm luật. Nếu chúng đã lỡ với nhau rồi thì chủ voi phải làm lễ cưới cho voi.

Khi biết con voi cái của mình có mang, chủ voi mang

một tô gạo, một cây đèn cây (nến) và một cây kreo (dùi mố) đến nhà voi dự trình bày. Sau khi bàn bạc, hai bên lượng tình thông cảm với nhau và thống nhất tiến hành "lễ cưới". Chủ voi được mang một lợn, một ché rượu, một tô gạo, một cây đèn cây và một cây kreo đến nhà chủ voi cái để xin cưới. Hai nhà giết heo, lấy huyết heo hòa nước rượu đầu phết vào bàn thờ (kuát), đá bếp, cột nhà và cửa ra vào, báo cho tổ tiên ông bà, thần đá bếp, đến uống rượu ăn thịt, phù hộ cho gia đình, đừng để cho ma xấu lợi dụng làm hại buôn làng. Sau đó, hai chủ voi vừa phết huyết heo vào ché rượu vừa khăn vái, cầu chúc cho đôi voi và mọi người bình yên, hạnh phúc. Lễ nghi này tiến hành xong thì chủ voi cái mang cơm nếp đến nhà chủ voi đực làm một

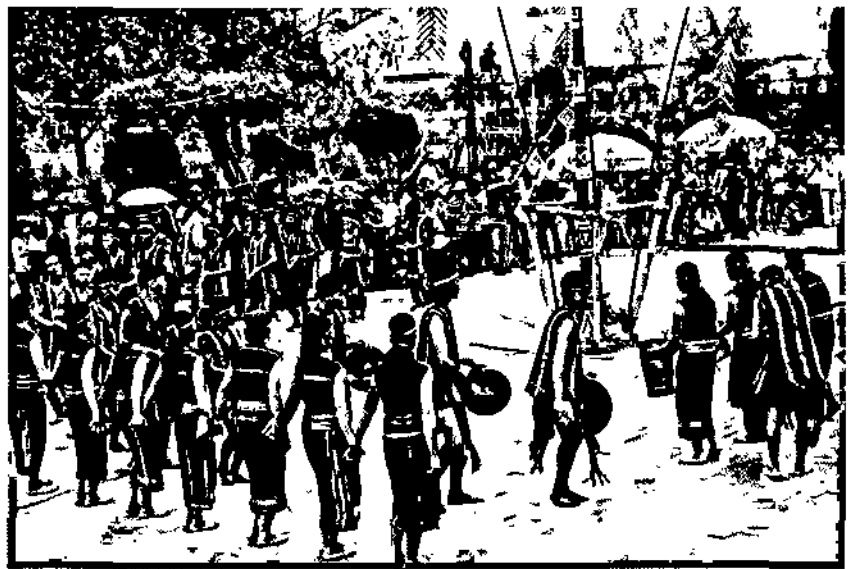
► lễ cúng khác. Hôn lễ cử hành giống như ở nhà voi cái.

Đây là một lễ nghi trong vô số những lễ nghi cúng thần voi của dân tộc M'Nông. Lễ cưới này thể hiện cư xử và tình cảm của đồng bào cho con voi chẳng khác nào một thành viên thực thụ của cộng đồng.

Lễ cúng bến nước của dân tộc Ê Đê

Một trong những phong tục tập quán lâu đời nhất của đồng bào dân tộc Ê đê là Lễ cúng Bến nước. Lễ cúng được tổ chức hàng năm sau mùa thu hoạch với mục đích cúng tạ thần nước đã đem lại những may mắn trong năm cũ và cầu mưa thuận gió hòa, mùa màng bội thu, cuộc sống ấm no, hạnh phúc. Đây cũng là một trong những hình thức sinh hoạt văn hóa cộng đồng mang nhiều ý nghĩa tích cực trong đời sống tâm linh của đồng bào dân tộc Ê Đê.

Lễ cúng bến nước diễn ra trong không khí linh thiêng, trang trọng. Thầy cúng chủ trì lễ với mâm đồ cúng có thịt lợn, gà và quan trọng nhất là một chậu tiết loãng. Thầy cúng đọc lời khấn cầu mong thần nước mang nước, nguồn sức sống quan trọng nhất đến cho buôn làng. Sau khi làm thủ tục cúng xong, các bầu nước mát ngọt được những người con của buôn làng gửi

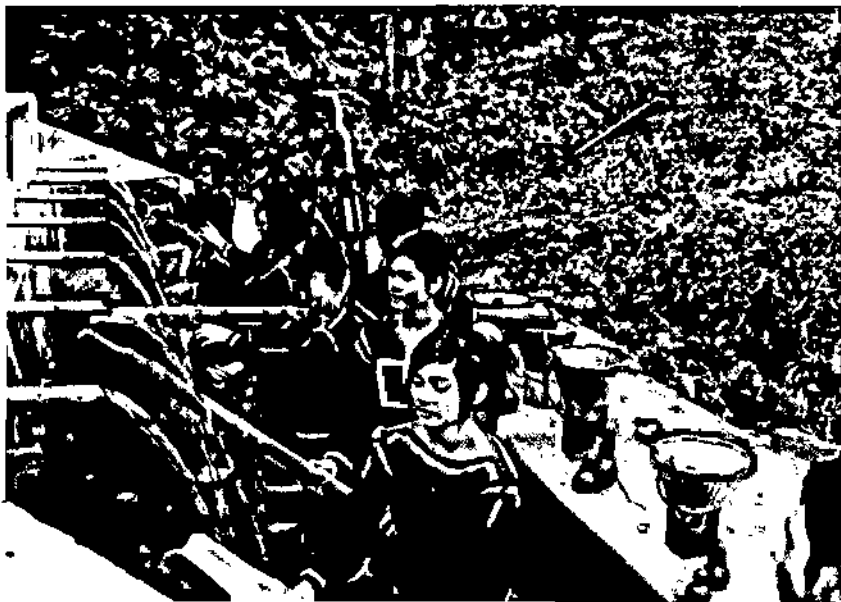

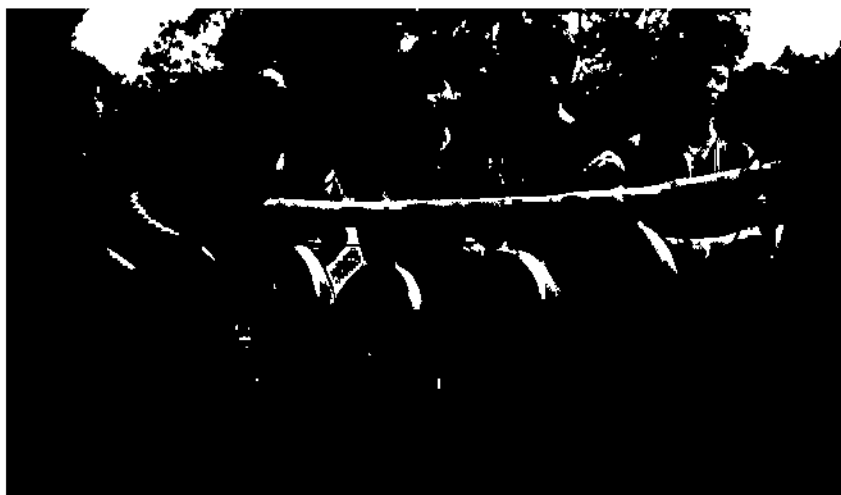
về nhà. Trong khi đó, một đoàn người sẽ theo chủ lễ đi đến cầu thang từng nhà, hát cầu cúng và rưới tiết vào chân cầu thang để cầu may cho nhà chủ... Sau đó, cả buôn làng lại quây quần bên nhau để ăn tiệc, uống rượu cần và nhảy múa trong không khí của lễ hội với âm vang rộn ràng của công chiêng Tây Nguyên - một di sản văn hóa phi vật thể của nhân loại.

Lễ ăn cơm mới của dân tộc Ê Đê

Theo các già làng thì khi lúa trên rẫy đã được gùi về đổ đầy các kho lúa, chủ nhà bắt tay vào việc tổ chức lễ cúng cơm mới. Lễ không tổ chức cho toàn buôn một lúc, mà lần lượt từng nhà. Phụ

nữ lo việc bếp núc, nấu nướng. Đàn ông lo rượu cần, chuẩn bị heo, gà để giết thịt; vào rừng chặt cây, đẽo cột gong để buộc ché rượu cần; đi mời khách, họ hàng từ các buôn gần xa. Con trai lo chặt củi, con gái lo giã gạo; tiếng chày trong buôn vọng lên từ sáng sớm đến lúc mặt trời lặn. Đám trẻ con háo hức chơi đùa, hoặc vây quanh các phụ nữ đang sửa soạn những áo, váy, khố đẹp, những tấm chăn đen, đồ rực rỡ dùng cho ngày lễ. Nếu gia chủ là trưởng tộc thì họ hàng trong buôn phải mang thêm đồ cúng đến đóng góp. Khi mọi việc đã chuẩn bị đầy đủ, cột gong đã dựng, các ché rượu đã buộc, chiêng Ana, chiêng Sar đã treo lên xà nhà; nước từ suối đã đem về đổ đầy các nồi năm, nồi mười; heo đã mổ, gà đã thui, các lễ vật đã bày ra ở sân nhà... cũng là lúc thầy cúng trong bộ lễ phục chỉnh tề bước ra, hút rượu cần vào một cái bát hoà với tiết heo, trân trọng mời nữ chủ nhân cao tuổi nhất ngồi trước mâm, chân đặt lên lưì rìu nhận lễ. Tiếng chiêng với nhịp điệu vừa trầm hùng, vừa náo nức nổi lên. Thầy cúng đọc lời khấn nguyện tỏ lòng biết ơn các thần: Ở ►

cưỡi rộn ràng; chiêng cồng bái trang trọng ngân nga... Công chiêng đã trở nên thân quen trong cuộc sống của đồng bào dân tộc. Không gian văn hóa Công chiêng Tây Nguyên đã được UNESCO công nhận là Di sản văn hóa phi vật thể và truyền khẩu của nhân loại (25-11-2005).

Lễ cúng sức khỏe cho voi

Trong lễ cúng sức khỏe cho voi, thầy cúng được mời phải là thầy cúng giỏi, có uy tín và am hiểu tập tục của đồng bào. Thầy cúng cùng các nài voi trong buôn đến nhà chủ voi chuẩn bị lễ vật, cùng ăn và uống rượu với gia đình. Lễ cúng được coi là sang trọng và tươm tất khi gia chủ làm trâu ăn mừng, bình thường là heo, nếu không cũng phải gà... tùy thuộc vào gia cảnh của chủ voi. Các lễ vật bắt buộc đi kèm là rượu cần ít nhất 3 ché, 1 chén gạo có gắn đèn sáp ong, 1 chén cơm, 1 bầu nước, một vài đĩa lòng lợn...

Lễ cúng sức khỏe cho voi mang nhiều ý nghĩa tốt đẹp, thể hiện lòng yêu thương quý trọng của con người đối với vật nuôi có giá trị, qua đó nhấn nhủ mọi người hãy chăm sóc, bảo vệ đàn voi. Lễ cúng sức khỏe cho voi mang đậm bản sắc văn hóa dân tộc tại chỗ cần được gìn giữ, bảo tồn và phát huy. ■

► Yang phía đông, Yang phía tây, Yang mây, Yang đất... Nay lúa đã suốt về, heo đực đã mổ, rượu đã đầy ché... Xin mời các Yang hãy cầm cần rượu, ăn miếng thịt heo, bát cơm mới đầu mùa. Mong Yang cho mùa mùa sau lúa ngoài rẫy sai bông, mấy hạt, đến kỳ thu hoạch đầy gùi, ngập kho... Khấn xong, thầy đi vẩy rượu chúc phúc nơi bếp lửa, dàn chiêng, cầu thang, kho lúa. Tiếp theo phần nghi lễ, bắt đầu cuộc tiệc vui. Ông bà, cha mẹ trong buôn, khách khứa xa gần, bạn bè ăn uống no say, tự nhiên, thoải mái. Người nữ chủ nhà được mời vút cần rượu đầu tiên, rồi lần lượt người già, người trẻ, trong họ trước, trong buôn sau... Mọi người vừa ăn uống, vừa vui chơi, ca hát cho đến khi ai không thích nữa thì về và được gia chủ trao tay mỗi người một gói thịt nhỏ như để cùng chia đều sự may mắn cho mọi người. Người ở lại được mời nổi tay trên cần rượu, nghe chiêng, nghe hát Aray. Về khuya, một già làng hay nghệ nhân trong buôn được mời kể Khan. Giọng kể của nghệ nhân khi trầm hùng như dòng sông chảy bên vách núi, lúc dồn dập, ồ ạt như băng qua thác ghềnh hiểm trở, khi trầm thì như gió thoảng, lúc nhẹ nhàng như tiếng lá rơi giữa rừng khuya thu hút lòng người. Cứ

thế, lễ ăn cơm mới kéo dài từ nhà này sang nhà khác.

Lễ ăn cơm mới của người Ê Đê mang đậm nét dấu ấn của tục ăn năm, uống tháng, nhàn hạ trong không khí mùa xuân núi rừng. Họ vui say thỏa thích, ca hát thâu đêm, để rồi sau đó lại hăng hái chuẩn bị cho mùa trồng tỉa mới với nhiều hy vọng mới.

Lễ hội công chiêng

Công chiêng không chỉ để giao lưu với thần linh, thông tin đến mọi người trong buôn làng, mà còn là tâm hồn của người Tây Nguyên đầy trữ tình và khát vọng yêu cuộc sống. Công chiêng Tây Nguyên bao giờ cũng có bộ, mỗi dân tộc có một bộ chiêng khác nhau, dàn chiêng Ê Đê có từ 7-10 chiếc. Chỉ cần nghe âm điệu là biết ngay nơi đó có việc gì đang diễn ra, chiêng bỏ mả chầm chậm như tiếc thương; chiêng đám

